

10,000 Everyday Words

केदार म्हसवडे, नोव्हेंबर २०२०

1 Introduction

For a long time, the author of this document was looking for a list of words that a beginning संस्कृत student, who is comfortable with English, might like to know. The reader is assumed to be able to read both English and देवनागरी text. The format is designed to be simple, and perhaps, primitive. Keep the following in mind:

- The focus of this document is on things that one can *sense* rather than think of.
- The document is primarily a list of nominal words (i.e. nouns and *occasionally* pronouns and adjectives)
- The document consists of lexically sorted (according to the English alphabet) lists of nominal words.
- Special attention is given to the simplicity and uniformity of the text. By no means are the lists comprehensive. Excellent works are available on the WWW for other purposes. In fact, this compilation refers to many of these works.
- If a word has a hyperlink, it is in [blue](#). Clicking on that word takes you to a target word which is in [magenta](#). You need to use your reading software's navigation to go back to the hyperlinked word.

Table 1: a words

No	English	देवनागरी	Gender	Notes
1	actor	अभिनेता	m	(अभिनेतु) अमितः एकः अभिनेता। सः नाटके अभिनयं करोति।
2	adult	प्रौढः	m	देवदत्तः प्रौढ-पुरुषः।
3	aeroplane	विमानम्	n	तेन विमानेन अहम् आगतवान्।
4	air	वायुः	m	वायुः कुत्र नास्ति?
5	animal	पशुः	m	वने बहवः पशवः सन्ति।
6	animal	प्राणी	m	प्राणिसङ्ग्रहालये (zoo) प्राणिनः सन्ति।
7	answer	उत्तरम्	n	तस्य प्रश्नस्य उत्तरम् अत्र नास्ति। 😊
8	ant	पिपीलिकः	m	एषः पिपीलिकः। सः सूक्ष्मः।
9	apple	सेवफलम्	n	तत् सेवफलम्। सेवफलं वृक्षे अस्ति। अहं सेवफलम् इच्छामि।
10	arrow	बाणः	m	सः अर्जुनस्य बाणः। ↑
11	arrow	इषुः	m	इषुः इत्युक्ते (means) बाणः।

Table 2: b words

No	English	देवनागरी	Gender	Notes
1	bag	स्यूतः	m	फलानि स्यूते सन्ति।
2	ball	कन्दुकः	m	राहुलः कन्दुकेन क्रीडति।
3	banana	कदलीफलम्	n	कदलीफलं मह्यं रोचते।
4	bank 	वित्तकोषः	m	जनाः वित्तकोषे वित्तं स्थापयन्ति।
5	beak	चन्चुः	f	कपोतः चञ्चु अन्नं धरति।
6	bed 	मञ्चः	m	अहं मञ्चे उपविशामि।
7	behavior	आचरणम्	n	उदारं तस्य आचरणम्।
8	bicycle 	द्विचक्रिका	f	अहं द्विचक्रिकया आपणं गच्छामि।
9	boat	नौका	f	सा नौका। जनाः नौकया गच्छन्ति।
10	book	पुस्तकम्	n	छात्रः पुस्तकं उच्चैः (aloud) पठति।
11	body	शरीरम्	n	शरीरमाद्यं (= शरीरम् + आद्यम् (first, prime)) खलु (true) धर्मसाधनम्।
12	bottle	कूपी	f	सा कूपी। कूप्यां जलम् अस्ति।
13	box	पेटिका	f	पत्राणि पेटिकायां सन्ति।
14	boy	बालकः	m	बालकः शालां गच्छति।

Table 3: c words

No	English	देवनागरी	Gender	Notes
1	cat	मार्जारः	m	तस्य मार्जारस्य वर्णः श्वेतः ।
2	cat	बिडाला	f	सा बिडाला अपि श्वेतवर्णीया ।
3	city	नगरम्	n	अहं ग्रामात् नगरं प्रत्यागच्छामि (return) ।
4	clock	घटी	f	घटी समयं सूचयति । (shows)
5	color	वर्णः	m	श्वेतः तस्य वर्णः ।
6	computer	सङ्गणकः	m	रामः सङ्गणकात् वैद्युत्पुस्तकं (ebook) पठति ।
7	creeper	लता	f	लतायां पुष्पं विकसति ।
8	crow	काकः	m	काकः कृष्णः (black) । पिकः अपि कृष्णः ।
9	cuckoo	पिकः	m	को भेद पिककाकयोः ?
10	chicken	कुक्कुटशावकः	m	कुक्कुटस्य शावकः कुक्कुटशावकः ।
11	cub (young of an animal)	शावकः	m	सिंहस्य शावकः सिंहशावकः ।
12	customer	ग्राहकः	m	ग्राहकः देवो भव । (May the customer be the god!)

Table 4: d words

No	English	देवनागरी	Gender	Notes
1	daughter	दुहिता	f	सीता जनकस्य दुहिता।
2	daughter	पुत्री	f	मणिकर्णिका भागिरथीमोरोपन्तयोः पुत्री।
3	deer	मृगः	m	मृगाः वने विहरन्ति।
4	dog	शुनकः	m	रात्रौ शुनकाः किमर्थं भषन्ति (bark)?
5	door	द्वारम्	n	एतत् द्वारं तत् वातायनम्।
6	duck	बकः	m	को भेद (difference) हंसबकयोः?

6 e

Table 5: e words

No	English	देवनागरी	Gender	Notes
1	elephant	गजः	m	गजस्य शरीरं विशालम्।
2	egg	अण्डम्	n	अण्डात् कुकुटशावकः वा कुकुटशावकात् अण्डं इति एव प्रश्नः।

Table 6: f words

No	English	देवनागरी	Gender	Notes
1	fan (ventilator)	व्यजनम्	n	ग्रीष्मकाले व्यजनानि आवश्यकानि।
2	finger	अङ्गुली	f	मम हस्ते पञ्च अङ्गुल्यः सन्ति।
3	fish	मत्स्यः	m	धीवरः मत्स्यान् आनयति।
4	fish	मीनः	m	मीनः जले अटति (wanders)।
5	fisherman	धीवरः	m	धीवरः मत्स्यान् आनयति।
6	flower	पुष्पम्	n	पुष्पम् लतायां विकसति।
7	flower	कुसुमम्	n	कुसुमं इत्युक्ते पुष्पम्।
8	fly	मक्षिका	f	गृहे मक्षिकाः सन्ति।
9	food	अन्नम्	n	जीवनाय अन्नम् आवश्यकम् (essential)।
10	fox	शृगालः	m	शृगालः धूर्तः (shrewd)।
11	foot	पादः	m	अहं पादाभ्यां चलामि।
12	frog	मण्डूकः	m	सः मण्डूकः कूपे विहरति।

Table 7: g words

No	English	देवनागरी	Gender	Notes
1	generous	उदारः उदारा उदारम्	m/f/n	हरिश्चन्द्रः उदारः राजा।
2	glass (cup)	चषकः	m	चषकः उत्पीठिकायाः उपरि अस्ति।
3	glass	काचः	m	जलं काचपात्रे अस्ति।
4	gold	सुवर्णम्	n	सुवर्णात् आभरणानि (ornaments) क्रीयन्ते (are made)।
5	granddaughter	दौहित्री	f	दुहितायाः पुत्री इति दौहित्री।
6	granddaughter	पौत्री	f	पुत्रस्य पुत्री इति पौत्री।
7	grandson	दौहित्रः	m	दुहितायाः पुत्रः इति दौहित्रः।
8	grandson	पौत्रः	m	पुत्रस्य पुत्रः इति पौत्रः।

Table 8: h words

No	English	देवनागरी	Gender	Notes
1	hand	हस्तः	m	मम हस्ते पञ्च अङ्गुल्यः सन्ति ।
2	hand	करः	m	प्रभाते करदर्शनम्!
3	horse	अश्वः	m	एषः अश्वः सः गजः ।
4	house	गृहम्	n	मम गृहम् अन्यत्र अस्ति ।
5	horse	हयः	m	हयः इत्युक्ते अश्वः ।

Table 9: i words

No	English	देवनागरी	Gender	Notes
1	ink	मशी	f	मशी लेखन्याम् अस्ति । मशी कूप्याम् अपि अस्ति।
2	idol	मूर्तिः	f	देवालये रामस्य सुवर्ण-मूर्तिः अस्ति।

11 j

Table 10: j words

No	English	देवनागरी	Gender	Notes
1	jackal	जम्बुकः	m	जम्बुकः इत्युक्ते शृगालः ।
2	jewel	रत्नम्	n	त्रीणि रत्नानि जलम् अन्नं सुभाषितं च ।

12 k

Table 11: k words

No	English	देवनागरी	Gender	Notes
1	kind	दयालुः	m	हरिश्चन्द्रः दयालुः राजा।
2	king	राजा	m	हरिश्चन्द्रः दयालुः राजा (root: रा-जन्)।

Table 12: l words

No	English	देवनागरी	Gender	Notes
1	leaf	पर्णम्	n	आम्रवृक्षात् एकं पर्णं पतति।
2	letter (alpha-bet)	अक्षरम्	n	एतदाक्षरम्। तदाक्षरम्। एतदाक्षरद्वयम्।
3	life	जीवनम्	n	जीवो जीवस्य जीवनम्।
4	life-form (creature)	जीवः	m	जीवो जीवस्य जीवनम्।
5	light (that illuminates)	प्रकाशः	m	सूर्यस्य प्रकाशः तेजस्वी (bright)।
6	lion	सिंहः	m	सिंहः एकः बलशाली (strong) पशुः।
7	luck	भाग्यम्	n	मम भाग्यम् अहो (a word showing wonder or surprise) भाग्यम्।

Table 13: m words

No	English	देवनागरी	Gender	Notes
1	machine	यन्त्रम्	n	यन्त्रस्य म्अनः अस्ति वा?
2	milk	दुग्धम्	n	अहं दिनान्ते (दिन + अन्ते = at the end of the day) दुग्धं पिबामि।
3	mind	मनः	n	(root: मनस्) मनसि मम एकः वि-चारः उत्पन्नः। (arose)
4	moon	चन्द्रः	m	रात्रौ आकाशे चन्द्रः विराजति।
5	mirror	दर्पणः	m	दर्पणः कुत्र अस्ति? दर्पणः स्नानगृहे अस्ति।
6	money	धनम्	n	यस्य धनं सः धनिकः।
7	money	वित्तम्	n	वित्तकोषात् अहं वित्तं स्वीकरोमि।
8	monkey	वानरः	m	वानराः अस्माकं पूर्वजाः (ancestor)।
9	mosquito (any fly)	मशकः	m	गृहे मशकाः अपि सन्ति।
10	mouse	मूषकः	m	मार्जारः मूषकम् अनुगच्छति (follows)।

15 **n**

Table 14: n words

No	English	देवनागरी	Gender	Notes
1	f	...

Table 15: o words

No	English	देवनागरी	Gender	Notes
1	object (thing)	वस्तु	n	तस्मिन् प्रकोष्ठे बहूनि वस्तूनि सन्ति।
2	odd (experience, thing)	विचित्रः विचित्रा विचित्रम्	m/f/n	तस्य आचरणम् विचित्रमेव।

Table 16: p words

No	English	देवनागरी	Gender	Notes
1	park	उपवनम्	n	अहम् उपवने विहरामि। (roaming)
2	pen	लेखनी	f	लेखनाय लेखनी आवश्यकी। पत्रम् अपि आवश्यकम्।
3	pencil	अङ्कनी	f	एषा लेखनी सा अङ्कनी।
4	paper	पत्रम्	n	पत्रे सः सुभाषितं लिखति।
5	pigeon	कपोतः	m	कपोतः वातायने तिष्ठति।
6	pilot	वैमानिकः	m	समीरः वैमानिकः। सः विमानं चालयति।
7	plant	सस्यम्	n	एतत् सस्यं सः वृक्षः।
8	price	मूल्यम्	n	एतस्य क्रीडनकस्य मूल्यं किम्?
9	prize	पारितोषिकम्	n	प्रधानाचार्यः (प्रधान + आचार्यः = principal, head priest) छात्रेभ्यः पारितोषिकाणि यच्छति (gives)।

18 q

Table 17: q words

No	English	देवनागरी	Gender	Notes
1	question	प्रश्नः	m	एतस्य प्रश्नस्य उत्तरम् अन्यत्र अस्ति।

19 **r**

Table 18: r words

No	English	देवनागरी	Gender	Notes
1	river	नदी	f	तत्र अस्ति कावेरी नाम (named, called) नदी।
2	room	प्रकोष्ठः	m	तस्मिन् गृहे बहवः प्रकोष्ठाः सन्ति।

Table 19: s words

No	English	देवनागरी	Gender	Notes
1	sack	गोणी	f	बृहत् (big) स्यूतः नाम (is called) गोणी।
2	saucer	चषकाधानी	f	चषकाधानी चषकस्य उपरि अस्ति।
3	school	शाला	f	शाला बालकेभ्यः एव।
4	sea	सागरः	m	एषः सागरः विशालः। तस्य तटः दीर्घः।
5	sea-shore	सागरतटः	m	एषः सागरः विशालः। सागरतटः दीर्घः च।
6	shoe	पदत्राणम्	n	मम पदत्राणे न स्तः।
7	shop	आपणः	m	एतस्मिन् आपणे बहूनि क्रिडनकानि सन्ति।
8	sight (of something)	दर्शनम्	n	सायङ्काले सूर्यदर्शनं मनोहरम् (charming)।
9	sky	आकाशः	m	आकाशात् तोयं (water) पतति।
10	soap	फेनकः	m	अहं फेनकेन शरीरं प्रक्षालयामि।
11	son	पुत्रः	m	रामः दशरथस्य पुत्रः।
12	spoon	चमसः	m	चमसेन अहं व्यञ्जनं खादामि।
13	summer	ग्रीष्मकालः	m	चैत्रवैशाखयोः ग्रीष्मकालः।
14	swan	हंसः	m	हंसः श्वेतः बकः श्वेतः (white)।
15	sword	खड्गः	m	शिवाजीमहाराजस्य खड्गः।

Table 20: t words

No	English	देवनागरी	Gender	Notes
1	table	उत्पीठिका	f	चषकः चषकाधानी च तस्याः उत्पीठिका- याः उपरि स्तः।
2	tiger	व्याघ्रः	m	व्याघ्रः मृगम् अनुधावति (chase)।
3	thought	विचारः	m	एतस्मिन् विषये तव कः विचारः?
4	time (as in time immemorial)	कालः	m	कालाय तस्मै नमः (hail)।
5	time (as in wall- clock time)	समयः	m	इदानीं समयः कः?
6	tooth	दन्तः	m	अहं दन्तकूर्चेण दन्तान् प्रक्षालयामि (wash)।
7	town	ग्रामः	m	अहं नगरात् ग्रामं गच्छामि।
8	toy	क्रीडनकम्	n	अहम् आपणात् क्रीडनकं क्रीणामि। (buy)
9	tree	वृक्षः	m	आम्रवृक्षः विशालः। तस्मिन् बहवः आम्र- फलानि सन्ति।

22 **V**

Table 21: v words

No	English	देवनागरी	Gender	Notes
1	vehicle	वाहनम्	n	सुरेशः वाहनं चालयति।(drives)
2	vessel (con- tainer)	पात्रम्	n	अहं पात्रं जलेन फेनकेन च प्रक्षालयामि।

23 W

Table 22: w words

No	English	देवनागरी	Gender	Notes
1	window	वातायनम्	n	एतत् वातायनं तत् द्वारम्।
2	well (a water well)	कूपः	m	तस्मिन् कूपे मण्डूकाः सन्ति।